

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА ВЧЕНИМИ МАТЕМАТИЧНО-ПРИРОДОПИСНО-ЛІКАРСЬКОЇ СЕКЦІЇ НТШ

Медвідь Ф.М.

Міжрегіональна академія управління персоналом (м. Київ)

Третя секція Наукового товариства ім. Т. Шевченка називалася математично-природописно-лікарська (МПЛС) і охоплювала широкий спектр стислих наук, починаючи від математики до медицини і в рамках якої вперше, в нашій історії розпочато генерування україномовного наукового продукту в сфері стислих наук. Тут яскраво виділяються імена математика В. Левицького, природодослідників І. Верхратського, І. Раковського та М. Мельника, славетного електротехніка І. Пулюя, світової слави біохіміка і водночас парламентського діяча І. Горбачевського, лікаря Є. Озаркевича. Наприкінці XIX ст. МПЛС стала одним із спеціалізованих осередків Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Першим головою МПЛС був природознавець, педагог і філолог І. Верхратський. Директором МПЛС упродовж 32 років був видатний математик, фізик і педагог Іван Левицький.

Починалася історія Математично-природописно-лікарської секції з того, що два видатних вчених, як на той час вже відомий природознавець і педагог І. Верхратський та молодий 25-літній В. Левицький взяли на свої плечі важкий тягар підняття та розвитку української природознавчої науки. Пізніше до них приєдналися празькі вчені: фізик та електротехнік Іван Пулюй, лікар-хімік Іван Горбачовський, київський вчений, доктор Олександр Черняхівський.

Діяльність МПЛС, порівняно зі своїми двома секціями (історично-філософською і філологічною), мала більше труднощів. Та діяльність її була не менш плідною. Протягом 47 років у секції було видано 32 томи «Збірника» в 41 випуску, які займають до 6300 стор. друку, містять майже 300 наук. праць непересічної вартості 60-ти різних авторів; засновано бактеріологічний інститут, де проводились важливі біохімічні дослідження; створено Фізіографічну комісію, яка організувала систематичні дослідження української природи, видала протягом періоду 1925–1938 рр. 7 томів власного «Збірника» і взагалі зробила величезний внесок у природничу науку загалом. Фізіографічна комісія була створена у 1920 р. Її головою і незмінним редактором усіх випусків «Збірника фізіографічної комісії» був Микола Мельник, ботанік і педагог. Тематика «Збірника Фізіологічної комісії» не була вузькою, але певної системи публікацій не спостерігається. Цікавими у «Збірнику» є праці Ю. Полянського, М. Мельника, д-ра Д. Драгомирецького, д-ра М. Дольницького, І. Крип'якевича, В. Левицького та інших, присвячені фізіографічним дослідженням Галичини, дослідженням галичанської флори, метеорологічним проблемам. Висвітлювались проблеми корисних копалин західно-українських земель, мінералогічних досліджень, проблеми краєзнавства і, навіть, астрономічні явища в українських землях[2, с.52–7020].

Розвиток лікарської науки в МПЛС асоціюється з ім'ям відомого лікаря Євгена Озаркевича, який до того ж був редактором окремих 5 випусків

«Лікарського збірника» (друкувався у загальному виданні «Збірник МПЛС» тт. III / Вип.2; IV / Вип.1; V / Вип.2; VI / Вип.2; VIII / Вип.1), а також був співредактором тих томів «Збірника МПЛС», де друкувались лікарські статті. За весь час існування Секції в «Збірнику» було опубліковано 35 статей лікарської тематики, авторами яких були такі відомі вчені та лікарі-практики, як І. Верхратський, І. Горбачовський, О. Дакура, М. Волинський, Е. Бобринський, М. Кос, С. Морачевська-Окуневська, В. Морачевський, Ю. Марішлер, М. Олійник, М. Панчишин, Ф.Щ. Сельський, А. Соловій, О. Черняхівський, В. Янович, Р. Копач.

Пізніше, після 1910 р. наукова діяльність лікарів в МПЛС плавно перетікла в Лікарське товариство, яке існувало незалежно від НТШ.

Одночасно розвивались й інші наукові галузі на чолі з відомим вже на той час вченими. Галузь математики і фізики очолив В. Левицький. Під його керівництвом світ побачили важливі роботи даної галузі таких вчених, як К. Глібовицький, В. Каліцун, М. Кравчук, М. Крилов, Н. Садовський, В. Стасюк, М. Чайковський, Т. Цюропайлович. 90% робіт, присвячених фізичній географії належить С. Рудницькому. Відмітимо ще в цій галузі науки праці В. Геріновича, М. Дольницького. Природознавчі та антропологічні роботи належать І. Раковському, Л. Бачинському, І. Верхратському, Ф. Примаку, І. Горбачовському, Ю. Полянському. Окремим науковим здобутком МПЛС є низка праць, присвячених розвитку термінології, таких вчених, як В. Левицький, М. Мельник, І. Пулуй, С. Рудницький, І. Кандяк, А.П. Семенов, Р. Цегельський, Д.М. Болелюбський. Великий процент серед статей «Збірника» займають хімічні статті Ю. Гірняка, Е. Вертипороха, А. Топачевського, О. Орлова, О. Смакули. С. Балею належать праці психологічного характеру. А також МПЛС отримала цінного співробітника науково-технічного напрямку І. Фещенка-Чопівського. Галузі фізики та електротехніки належать праці В. Кучера, І. Левицького, І. Пулюя, О. Смакули, П. Холодного, М. Павлова, К. Тончаківського. Відзначимо ще й праці, присвячені астрономії, О. Монцибовича, С.Д. Чорного, В. Левицького [1, с.91–92].

Отже, як стверджують самі сучасники МПЛС, оригінальна наукова робота в секції не була пов'язана в певну систему, а на широкий розсуд наукового світу представлялись лише окремі здобутки українських вчених.

Джерела та література

1. *Зайцева З. І.* Український науковий рух : інституціональні аспекти розвитку (кінець XIX –початок XX ст.) : монографія / З. І. Зайцева. – К. : КНЕУ, 2006. – 368 с.

2. *Шуманська Н. В.* Історія Математично-природописно-лікарської секції Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1893–1940) : монографія / Н. В. Шуманська. – К. : АН ВЩ України, 2009. – 232 с.